

Schéma charakteristiky podle V. Smékala (2001)

Poznat osobnost znamená hledat odpovědi na následující otázky:

Jak zkoumaný člověk vypadá?

STAVBA TĚLA A VZEZŘENÍ

- Jak je urostlý/á nebo disharmonický/á, dysplastický/á?
- Převažuje astenie (hubenost, křehkost), nebo pykničnost (sklon k zaoblenosti), nebo atletičnost (hranatost)?

Jaká je dynamika jeho/její činností?

TEMPERAMENT

- Jak rychle nebo pomalu se pohybuje, myslí, řeší problémy?
- Jak je ve svých činnostech důrazný/á a energický/á nebo ochablý/á?
- Jak je aktivní nebo pasivní?
- Jak je utlučený/á nebo uvolněný/á?
- Jak vyrovnaně a klidně nebo vzrušeně a napjatě jedná, myslí, rozhoduje?
- Jak je flexibilní (pružný/á) nebo rigidní?
- Je vážný/á, pesimistický/á nebo veselý/á a optimistický/á?
- Je spokojený/á nebo výbušný/á (naštvaný/á)?

O co usiluje, od čeho se odvrací?

ZAMĚŘENOST, MOTIVACE

- Na čem mu/jí záleží, k čemu se odhodlává, k čemu ne?
- Do čeho se pouští s chutí, do čeho s nucením a pobízením?
- Jaké jsou jeho/její záliby, zájmy, sklony, tendence?

Co umí a dovede, co neumí?

SCHOPNOSTI

- Jaké jsou jeho/její nadání, schopnosti, ale i neschopnosti?
- Na co má a na co nemá? Jak své dary rozvíjí a využívá?

Jaký/á je?

CHARAKTER A JÁSTVÍ

- V čem vidí smysl svého života (být dobrý, prospěšný, úspěšný, šťastný, vzdělaný, mít majetek, cestovat, užívat si atd.)?
- Jakých prostředků používá, jakými zásadami se řídí při realizaci svých cílů (pocitivý/á, opravdový/á, altruistický/á – sobecký/á, záludný/á atd.)
- Jaký je potenciál jeho/její lásky k bližnímu (má rád/a lidi nebo ho/ji lidé nezajímají či jimi dokonce pohrdá)?
- Jak je vytrvalý/á a důsledný/á nebo kolísavý/á, vrtkavý/á ve sledování svých cílů?
- Jaké je jeho/její sebevědomí, sebedůvěra, sebeúcta, pocit identity, sebekritičnost, potřeba pracovat na sobě (řízení vlastního vývoje)?

Odkud a kam jde?

ŽIVOTNÍ DRÁHA

- Čeho je s to dosáhnout v oblasti, kde se angažuje?
- Dá se vysledovat vůdčí linie jeho/jejího života a jaký má tvar (přímočarý, kolísavý, „ode zdi ke zdi“, vzestupný, sestupný atd.)?

Schéma charakteristiky podle F. Baumgartenové (1932)*

Švýcarská psycholožka F. Baumgartenová uvádí, že expertíza osobnosti probíhá v šesti aspektech, které dobře vystihují celostní pohled na osobnost:

Co člověk hledá v životě

(Jaké jsou jeho cíle, aspirace, touhy, nároky atd.?)

Jakými psychofyzickými vlastnostmi disponuje, aby toho dosáhl

(jaký je jeho temperament, intelekt a schopnosti)?

Jakým způsobem jich užívá

(přiměřeně, nechává "ležet ladem", přeceňuje své možnosti atd.)?

Jaká je jeho morálka?

(oportunistický, konformní, uvědomělý, relativistický, absolutistický, poctivý, důsledný, podvádějící a klamající)

Jaké jsou jeho city a sociální postoje?

(přátelský, vstřícný, pro druhé - odstup, rezervovaný, egocentrický; pesimistický – optimistický)

Jak je sebekritický

(důvěřuje si, trpí pocity méněcennosti)?

Schéma charakteristiky podle H. Thomae

1. Tělesný a duševní vývojový stupeň
2. Schopnosti a dovednosti
3. Vůdčí přání a potřeby
4. Prostředky jednání (adaptační způsoby)
5. Regulující, zabraňující a podněcující faktory
6. Variační šíře osobnosti
7. Možný směr dalšího vývoje

Abecední seznam základních rysů osobnosti (H. Thomae)

Posuzujte (druhého člověka) na pětistupňové škále, kde 1 je minimum a 5 maximum rozsahu působnosti dané charakteristiky

1. AKTIVITA (síla popudu, vitální energie):..... _____
2. INTEGRACE (ucelenost, vnitřní jednota):..... _____
3. LADĚNÍ (1 = pesimistické, 5 = optimistické):..... _____
4. PŘÍSTUPNOST DOJMŮM (vzrušivost, dráždivost)..... _____
5. NADÁNÍ (úroveň inteligence a schopností)..... _____
6. PEVNOST (resistence vůči změnám) ..... _____
7. PŘIZPŮSOBENOST ..... _____
8. ŘÍZENÍ (kontrola, síla já a nadjá, intencionalita, selfmanagement):..... _____
9. SEBEJISTOTA (sebecit, sebevědomí) ..... _____
10. SENTIMENT (Gemüt, citlivost)..... _____

---

* Baumgarten, F. (1932) *Die Charaktereigenschaften*. Bern. O příklady jednotek osobnosti text doplnil V. Smékal

Základní dimenze osobnosti podle D. W. Fiskeho (1949)

1. V přítomnosti druhých lidí **SOCIÁLNÍ ADAPTABILITA**

veselý	depresivní
hovorný	mlčenlivý
odvážný	bojácný
útočný	opatrný
přizpůsobivý	nepřizpůsobivý
přátelský, uvolněný	škrobený, upjatý
klidný, vyrovnaný	neklidný, ustaraný
2. V součinnosti s lidmi **KONFORMITA**

ochotný spolupracovat	vzdorující pokusům o zapojení, obstruktivní
seriózní, vážný	frivolní, rozpustilý
důvěřivý	podezíravý
dobrácký	sobecký
poctivý	nepoctivý
3. V oblasti činnosti **INTELEKT**

se širokými zájmy	s úzkými zájmy
myšlenkově nezávislý	opakující cizí názory
s bohatou představivostí	bez obrazotvornosti
4. V projevování citů **EMOCIONÁLNÍ KONTROLA**

ovládající se, ukázněný	vzrušivý, výbušný
samostatný	závislý, nesamostatný
vyrovnaný, klidný	úzkostlivý, nervózní
uzavřený, zdrženlivý	otevřený, srdečný
5. V sebeprojevození **SEBEEXPRES**

troufalý, vtíravý	podřídivý, ústupný a povolný
hlučný	tichý
zajímající se o druhé pohlaví	neprojevuující zájem o druhé pohlaví
přímý, bezprostřední	skrytý, odměřený

Pět základních dimenzí osobnosti podle W. T. Normana (1963)*

Norman podrobil nové analýze data R. B. Cattella a vlastní a našel jen 5 faktorů, které lze systematicky odlišit

1. EXTRAVERZE

hovorný	mlčenlivý
opravdový, otevřený	uzavřený
smělý	opatrný
družný	samotář

2. SNADNOST SOUŽITÍ

dobrácký	hněvivý
přející	závistivý, žárlivý
delikátní, milý	přísný, břitký
kooperativní	negativistický

3. SVĚDOMITOST, PEČLIVOST

pedantický, puntičkář	bezstarostný
odpovědný	neodpovědný
přesný, úzkostlivý	nedbalý
perseverující	nestálý

4. EMOČNÍ ROVNOVÁHA

vyrovnaný	nervózní, napjatý
klidný	plný neklidu
zvládnutý	lehce vznětlivý
nehypochondrický	hypochondrický

5. KULTURA

umělecký vkus	bez vkusu
intelektuálně zaměřený	bez schopnosti reflexe
společensky vytříbený	neuhlazený, hrubý
mající fantasmii	prostý, konkrétní

---

*Norman, W. T. (1963): Towards an adequate taxonomy of personality attribute. *J. Abnorm a. Soc. Psych.*, 66, 574 - 583

PĚT RYSOVÝCH FAKTORŮ (BIG FIVE)* (NEOPS)

NEUROTICISMUS

neklidný	klidný
zranitelný	odolný
nejistý	jistý

EXTRAVERSE

samotářský	společenský
tichý	mnohomluvný
inhibovaný, utlumený	spontánní

OTEVŘENOST

konvenční	originální
bojácný	odvážný
konzervativní	liberální

PŘÍJEMNOST

popudlivý	srdečný
necitelný	soucitný
sobecký	nesobecký

SVĚDOMITOST

bezstarostný	opatrný
nespolehlivý	spolehlivý
nedbalý	svědomitý

---

* Podle Atkinsonová, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J. (1993): *Psychologie*. Praha, Viktoria Publishing 1995

Seznam dimenzí osobnosti podle F. Kratiny*

1. TEMPERAMENT

vzrušivý	mírný
výbušný	klidný
prudký	lhostejný
horkokrevný	chladný, apatický
pohyblivý	váhavý

2. MOTIVAČNÍ (PUDOVÁ) VÝBAVA

Bojovný – ostýchavý	Zvědavý
Družný - bojácny	Zlobivý
	Spořivý
	jedlík

3. INTELEKT

bystrý	tupý	bohatý
pronikavý	omezený	logický
analytický	syntetizující	
originální	banální	
vzdělaný	zanedbaný	
důmyslný	naivní	
mnohostranný	jednostranný	

4. CHARAKTER

SMÝŠLENÍ

pevný	kolísavý	otevřený	pokrytec
silný	slabý	skromný	ctízádnostivý
rozhodný	nerozhodný	přímočarý	patolízal
ukázněný	neukázněný	pravdomluvný	vyhýbavý
důsledný	nevypočitatelný	důvěryhodný	

5. OZNAČENÍ OSOBNOSTI JAKO CELKU

Prostý		Okouzlující	
přirozený	teatrální	plný humoru	
imponující		opatrný	
podnikavý		statečný	zbabělý
věcný		odvážný	
střízlivý	sentimentální	umělecky založený	
hluboký	mělký	poetický	
taktní	pletichář		
optimistický	pesimistický		

* Kratina, F. (1947): *Psychologie*. Brno, Komenium

Dimenze osobnosti podle V. Příhody (1956)

1. Poměr člověka k sobě samému

skromnost	domýšlivost
nerozpačitost	ostýchavost
sebeobětování	egoismus

2. Poměr člověka k jiným lidem

družnost	uzavřenost
přímost	neupřímnost
altruismus	nepřejícnost
uctivost	neomalenost
povýšenost	podlézavost
věcná kritičnost	lichotnost
zdvořilost	hrubost
aristokratičnost	plebejství
uznalost	přezíravost
nenucenost	strojenost

3. Poměr člověka k práci

pracovitost	lenivost
horlivost	lhostejnost
aktivita	pasivita
iniciativnost	přejímavost
úzkostlivost	povrchnost
svědomitost	lajdáctví
houževnatost	ochablost

4. Forma zaměřenost (hloubka či mělkost cílovosti)

zásadovost	oportunnost	etičnost	amorálnost
důslednost	rozháranost	vědeckost	esoteričnost
odvážnost	zbabělost	tolerance	nesnášenlivost
poctivost	prohnanost	progresivnost	konzervativnost
čestnost mravní	otupělost	idealismus	materialismus
přímočarost	opatrnictví	velkorysost	šovinismus
disciplinovanost	odbojnictví	radikalismus	tradicionalismus
vznešenost	nízkost smýšlení		